

Publikacijos

PIRMASIS JĖZUITAS VILNIUJE: ALFONSO SALMERÓNO LAIŠKAI IGNACUI LOYOLAI

Dainora Pociūtė

Vilniaus universiteto
Lietuvių literatūros katedros docentė

Carmen Caro Dugo

Vilniaus universiteto Užsienio kalbų instituto
Romanų kalbų katedros lektorė

Ispanas Alfonsas Salmerónas (Alfonso Salmerón, 1515–1585) buvo vienas iš kelių artimiausių jėzuitų ordino įkūrėjo Ignaco Loyolos bendražygių ir ordino steigėjų, veikusių šios vienuolijos įkūrimo pradžioje Paryžiuje, o vėliau Italijoje. Alkalos universiteto laisvųjų menų studentas su Loyola susipažino 1536 m. Sorbonoje, į kurią buvo išvykęs studijuoti teologijos, ir netrukus kartu su keliais kitais bičiuliais tapo naujos religinės Jėzaus draugijos iniciatoriais. Italijoje Salmerónas kurį laiką dirbo Sienoje, o 1541 m. popiežius Paulius III jį paskyrė nuncijumi Airijoje ir Škotijoje. Ši 1542 m. pradžios pasiuntinystė nebuvo ilga, truko vos daugiau nei mėnesį ir Salmeróno nesužavėjo. Netrukus Salmerónas vėl grįžo į Italiją. Ten tęsė aktyvią bažnytinę veiklą ir įgijo teologijos daktaro laipsnį Bolonijos universitete. Buvo aktyvus bažnytinio Tridento susirinkimo teologas, Loyolai padėjo parengti jėzuitų ordino nuos-

tatus, rūpinosi pirmosios jėzuitų kolegijos atidarymu Neapolyje 1551 m. Nuo 1558 m. iki mirties Salmerónas beveik nuolat dirbo Neapolyje kaip pirmosios jėzuitų provincijos vadovas (provincijolas). Salmerónas reiškėsi ir kaip aktyvus teologinis polemistas – paliko gana daug teologinių raštų, daugiausia Šventojo Rašto komentarų.

XVI a. viduryje susiklosčiusios spalvingos ir daugialypės Europos religinio gyvenimo aplinkybės lėmė, kad šis aktyvus Tridento susirinkimo teologas ir protestantiškosios reformacijos oponentas buvo pirmasis jėzuitas, apsilankęs Vilniuje ir ėmęs Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės (toliau – LDK) sostinėje tirti jėzuitų įsikūrimo ir veiklos galimybes¹. Šis mėnesį

¹ Salmeróno misija buvo pristatyta: Jan Korewa, *Z dziejów diecezji warمیńskięj w. XVI: geneza braniewskiego Hozianum*, Poznań–Warszawa–Lublin, 1964, 27–34; 160–164. Lietuviškoje istoriografijoje šis faktas minėtas: Jonas Bičiūnas, „Apaštalių Sosto ir jėzuitų ordino pirmieji bandymai jėzuitus įkurdinti Lietuvoje

(nuo 1555 m. spalio 28 d. iki lapkričio pabaigos) trukęs vizitas į Vilnių, tiesa, įvyko ne paties Salmerono iniciatyva, o Apaštalu sosto pageidavimu.

1555 m. sausį popiežius Julijus III Veronos vyskupą italą Aloisijų Lippomaną (Aloisio Lippomano, 1496–1559) paskyrė Apaštalu sosto nuncijumi Lenkijoje ir Lietuvoje². Pagrindinė nunciatūros skyrimo paskata buvo spartus reformacijos plitimas šiose šalyse, ypač Lietuvoje, ir grėsmė, kad aktyviai reformacija besidomintis karalius Žygimantas Augustas valstybę gali pasukti protestantiškųjų reformų keliu. Lippomanas Apaštalu sosto iš karto paprašė, kad nunciatūroje jį lydėtų du Romos kongregacijos jėzuitų lyderiai ir artimiausi Loyolos padėjėjai – Giacomus Lainezas (Giacomo Lainez, 1512–1565) bei Salmeronas.

Religinė veikla Lenkijoje ir Lietuvoje pirmųjų jėzuitų buvo prilyginama misijoms ir apaštalavimui nekrikščioniškoje Indijoje. Turėta ankstesnė informacija apie regioną buvo daugiausia negatyvi, visų besilankiusių pabrėžtos ypač prastos buities ir gyvenimo sąlygos. Kraštas buvo laikomas mažai christianizuotu „babeliu“, gausiai gyvenamu stačiatikių ir musulmonų, o dėl pradėjusios plisti reformacijos suvoktas ir kaip viena eretiškiausių Europos zonų. Todėl tiek nebejaunas nuncijus Lippomanas, tiek jo palydovai jėzuitai nunciatūros misiją suvokė kaip žygdarbį

bei auką Bažnyčios labui ir į kelionę leidosi turėdami daug išankstinių prietarų, baimės bei vilties greitai sugrįžti atgal.

Ramų gyvenimą Veronoje vyskupas Lippomanas paliko 1555 m. liepos 14 d. Kelionė į Lenkiją buvo numatyta per Augsburgą, kuriame nuncijus, apsistojęs Šventosios Romos imperijos imperatoriaus Karolio V brolio, Vengrijos, Kroatijos ir Slovėnijos karaliaus Ferdinando Habsburgo dvare, praleido dar visą mėnesį. Liepos 25-ąją iš Romos prisidėti prie nunciaraus Lippomano pasiuntinystės išvyko ir nunciaraus palydovu liepos 18 dieną patvirtintas Salmeronas. Rugpjūčio 20 dieną jis pasiekė Augsburgą. Ten laukė tolesnių nunciatūros nurodymų iš kardinolų ir popiežiaus; šiuos pastarieji parengė rugpjūčio viduryje³.

Augsburge paaiškėjo, kad pasiuntiniams neteks visų pirma apsistoti Lenkijoje, bet jie turės vykti tiesiai į Vilnių. Lenkijos karalius ir Lietuvos didysis kunigaikštis Žygimantas Augustas, pagarsėjęs savo nenoru reziduoti Krokuvoje, kaip ir įprasta, nuo 1555 m. vasaros vidurio gyveno Vilniaus karališkajame dvare ir bent pusmetį iš ten išvažiuoti nesirengė. Žinia apie tai, kad teks įsikurti ne Krokuvoje, bet dėl karaliaus vykti į Vilnių „pas tikrus barbarus, į pasaulio kraštą“, Lippomanui, kaip jis pats prisipažino laiške kardinolui Carlo Carafai, sukėlė tiesiog kančią, tačiau kelio atgal nebebuvo⁴.

(1555–1565)“, *Tautos praeitis* II, 1 (1964), 37; Paulius Rabikauskas, „Pirmieji jėzuitai Vilniuje ir pirmieji lietuviai jėzuitai (1569–1573)“, Paulius Rabikauskas, *Vilniaus akademija ir Lietuvos jėzuitai*, sudarė Liudas Jovaiša, Vilnius: Aidai, 2002, 95.

² Plačiau apie A. Lippomano nunciatūrą ir veiklą Lietuvoje žr.: Dainora Pociūtė, *Maištininkų katedros. Ankstyvoji reformacija ir lietuvių–italų evangelikų ryšiai*, Vilnius: Versus aureus, 2008, 291–327; 326–379.

³ A. Farnese ir Z. Dolfino A. Lippomanui, 1555 m. rugpjūčio 14 d., *Acta Nuntiaturae Polonae, III/1: Aloisius Lippomano (1555–1557)*, edidit Henricus Damianus Wojtyska CP, Romae: Institutum Historicum Polonicum, 1993, 31–33.

⁴ A. Lippomanas C. Carafai, 1555 m. rugpjūčio 3 d., Augsburgas, *ibid.*, 28–29.

Ferdinando Habsburgo – Žygimanto Augusto uošvio – dvare pasiuntiniai sužinojo daug įvairių naujienų. Jie buvo patikinti, kad Žygimantas Augustas užsimerkia prieš religines „naujoves“ (t. y. reformaciją, o ypač visuotinai imtus inicijuoti siūlymus Eucharistijos sakramentą priimti dviem pavidalais ir leisti kunigams vesti). Be to, Apaštalų sosto atstovams Ferdinandas Habsburgas užsiminė pats matęs, kad artimiausia karaliui figūra šalyje – kunigaikštis Mikalojus Radvila Juodasis – viešai demonstruoja protestantišką elgseną ir yra „didis eretikas“⁵. Tai buvo pastebėta, kai šis asmuo 1553 m. lankėsi Habsburgų Vienoje, kur atstovavo karaliaus Žygimanto Augusto vedyboms su Ferdinando Habsburgo ir Onos Jogailaitės dukra Kotryna Habsburgaite.

Be abejo, pagrindinė nunciatūros misija Vilniuje buvo išgauti realius patvirtinimus ir incijuoti veiksmus, kurie rodytų, kad Žygimantas Augustas ir įtakingiausi didikai neatsiskiria nuo Romos katalikų bažnyčios ir nesiima jokių „religinių naujovių“ be Apaštalų sosto žinios. Romos instrukcijoje buvo nurodyta kreipti ypatingą dėmesį į Radvilą Juodąjį ir daryti kuo didesnę įtaką karaliui. Rugsėjo 14 dieną nuncijui išduotame popiežiaus kredenciniame rašte Juodajam buvo pabrėžta, kad Roma turi aiškių žinių apie tai, jog jau anksčiau šalyje prasidėjęs „erezijų maras“ šliaužia į priekį⁶.

Iš Augsburgio į Vilnių per Bohemiją, Sileziją ir galiausiai Varšuvą Lippomanas

⁵ A. Lippomanas C. Carafai, 1555 m. rugsėjo 6 d., Augsburgas, *ibid.*, 56.

⁶ Paulius IV B. Radvilai Juodajam, 1555 m. rugsėjo 14 d., Roma, *ibid.*, 40.

ir Salmerónas išvyko 1555 m. rugsėjo 7 d. Spalio 8-ąją, po sunkios kelionės „per nesibaigiančias eretikų provincijas“, apie kurias prisiminimų ir daug skundų laiškuose paliko Lippomanas, jie pasiekė Varšuvą. Joje susitiko su ten tuo metu buvusia ir grįžti į Italiją besirengiančia itale karaliene Bona Sforza, kuriai nuncijus Lippomanas iš karto pareiškė trokštąs būti jos palydovu toje kelionėje⁷. Dar nepasiekę Vilniaus pasiuntiniai bandė susiplanuoti kelionę atgal ir rasti kuo greitesnį sugrįžimą pateisinančių priežasčių. Karalienė pasiuntiniams paliudijo apie „liuteronizmo infekcijos“ išplitimą tarp valstybės didikų ir parodė „tiesos neatitinkantį“ vokiečių teologo Johanno Brenzo tikėjimo išpažinimą, kurį protestantizmo rėmėjai norį patvirtinti kaip religinį valstybės dokumentą.

Į Vilnių iš Varšuvos su Bonos Sforzos paskirtu palydovu, kuris rūpinosi nakvynėmis, pasiuntiniai išvyko spalio 14 dieną ir LDK sostinę pasiekė spalio 28-ąją. Svečiai apsigyveno ką tik (1555 m. rugsėjį) mirusio Vilniaus vyskupo Pauliaus Alšėniškio rezidencijoje. Sostinė be vyskupo, mieste viešai pradėję reikštis Radvilos Juodojo evangelikų pamokslininkai Romos pasiuntinius nuteikė labai pesimistiškai. Nors karalius nunciatūros pasitikti toli už miesto nusiuntė didelę palydą, Lippomano laiškuose netrūko skundų, kad Apaštalų sosto pasiuntiniai mieste nesulaukia dėmesio.

Apie savo nunciatūrą Lenkijoje ir vizitą Vilniuje daug informacijos laiškuose paliko pats nuncijus Lippomanas. Jo laišškai buvo daugiausia skirti popiežiui ir kitiems

⁷ Plačiau žr. D. Pociūtė, *op. cit.*, 298–299.

Apaštalu sosto hierarchams. Trys ispaniški Salmeróno laišakai, kuriuose yra informacijos apie jo vizitą į Vilnių, įdomūs tuo, kad jų adresatas – artimiausias Salmeróno bendražygis ir jėzuitų ordino įkūrėjas bei vadovas Ignacas Loyola (1491–1556). Laiškuose atsiskleidžia jėzuitų ankstyvosios mąstysenos ir jų veiklos strategijos Rytų Europoje ypatybės. Pirmąjį laišką Salmerónas parašė Augsburgėje praleidęs 10 dienų, 1555 m. rugsėjo 1-ąją. Jame apgailestavo, kad nuncijui nesuteikta pakankamai įgaliojimų kontroliuoti erezijų bylas Lenkijoje ir Lietuvoje. Tiesa, laiške diplomatiškai apgailestauta dėl to, kad nepakanka įgaliojimų suteikti malonę, tačiau sykiu tai reiškė, kad šių įgaliojimų nepakanka ir skirti nuobaudas (dėl to laiškuose apgailestavo ir pats Lippomanas). Reikia turėti galvoje, kad Ispanijoje ir Italijoje su bet kokiomis reformacijos pastangomis tuo metu kovojo XVI a. atkurtos inkvizicinės tarnybos, kurių Lietuvoje ir Lenkijoje nebuvo. Todėl pasiuntiniai norėjo daugiau kontrolės teisių. Laiške iš Augsburgės ispanas išreiškė viltis greitai ir sėkmingai aptarti jėzuitų kolegijos Vilniuje įkūrimo galimybes ir netrukus grįžti atgal. Antrasis Salmeróno laiškas buvo rašytas jau pasiekus Varšuvą, spalio 10 dieną. Kelionė iki Varšuvos laiško autorių buvo labai nuvarginusi dėl buitinių nepatogumų, tačiau jis pabrėžė žinąs, kad kelionė į Vilnių bus dar sunkesnė. Laiške buvo teigiamai įvertinta karalienės Bonos Sforzos, su kuria Salmerónas taip pat derino jėzuitų kolegijos įkurdinimo galimybes, Varšuvoje suteikta parama. Trečiąjį laišką Loyola Salmerónas rašė sirgdamas, jau išvykęs iš Vilniaus

ir pasiekęs Vieną, 1556 m. sausio 1-ąją. Jame pateikta nemažai informacijos apie pirmojo jėzuito patyrimus LDK sostinėje. Iš šio laiško sužinome, kad Salmeróną kelionėje į Vilnių lydėjo dar vienas jėzuitas Godfridas Cervati (apie 1530–1593), laiške minimas kaip Chofrė, kuriam Vilniaus žiema, kaip ir pačiam Salmerónui, buvo didelis išbandymas. Salmeróno išpūdžiai apie Vilnių buvo akivaizdžiai negatyvūs. Iš LDK sostinės lapkričio pabaigoje jis faktiškai paspruko ir laiške matyti, kokiomis priemonėmis Loyolos akyse jis stengėsi pateisinti savo išvykimą, ne sykį pabrėždamas, kad į Vieną iš Vilniaus jį išsiuntė pats nuncijus, kuris iki Kalėdų (gruodžio 28 d.) dar buvo likęs Vilniuje⁸. Pats Lippomanas savo ruožtu taip pat dėjo visas pastangas, kad gautų popiežiaus leidimą kuo greičiau baigti vos pradėtą nunciatūrą. Galimybes įsteigti kolegiją Vilniuje Salmerónas šiame laiške jau apibūdino visiškai neigiamai ir bet kokią galimą įsakymą jam grįžti atgal į Lenkiją ar Lietuvą vertino kaip kankinystę. Nors Salmeróno laiške vengiama tiesiogiai kaltinti Žygimantą Augustą, iš kai kurių laiško detalių galima suprasti, kad svarbiausia religinių naujovių plitimo priežastimi Salmerónas laikė būtent karalių – šio nesudomino net Salmeróno siūlyti itališki pamokslai. Karalius Žygimantas Augustas, veikiamas M. Radvilos Juodojo, tuo metu rimtai svarstė daryti kai kurias religines reformas ir tam išgauti iš popiežiaus leidimą organizuoti valstybėje susirinkimą (sino-

⁸ Po Kalėdų nuncijus Lippomanas taip pat išvyko į Varšuvą.

da) religiniais klausimais. Į susirinkimą dideles viltis dėjo Juodasis ir dauguma reformoms pritariančios diduomenės. Nuncijus Lippomanas vėliau savo pagrindiniu nuopelnu laikė tai, kad leidimas religinius klausimus spręsti ne visuotiniame Katalikų bažnyčios susirinkime, bet autonomiškai savo šalyje karaliui nebuvo suteiktas.

Nors pirmasis ispanų jėzuitas į Vilniaus misiją leidosi ne savo noru ir joje patyrė daug nemalonumų, jo laiškų stiliui netrūksta šmaikštumo ir net autoironijos. Tačiau reikia pažymėti, kad jie rašyti pasukbomis, todėl kai kuriose vietose mintis išdėstoma ne visiškai aiškiai. Ypač tai pasakytina apie čia pateikiamą trečiąjį laišką iš Vienos, kurį autorius rašė sirgdamas grįžęs iš Vilniaus. Kai kurių diplomatinių nutylėjimų priežastis buvo ir ta, kad jėzuitai bei pats Lippomanas bijojo galimos grėsmės ar net fizinių susidorojimų, todėl laiškuose vengė kalbėti visiškai atvirai. Žinoma, kad daugelis Lippomano pasiuntintystės metu rašytų laiškų pateko į vietos protestantų rankas ir buvo viešai pajuokiami bei falsifikuojami.

Laiškai ir jų ištraukos parengti pagal kritinį Lippomano nunciatūros šaltinių leidimą: *Acta Nuntiaturatione Polonae, III/1: Aloisius Lippomano (1555–1557)*, edidit Henricus Damianus Wojtyska CP, Romae: Institutum Historicum Polonicum, 1993⁹.

⁹ Dėkojame Vilniaus universiteto Filologijos fakulteto studentei Akvilei Šimėnienei, prisidėjusiai prie laiškų vertimo.

1. [Alfonsus Salmerón SJ

**Ignatio de Loyola, praeposito
generali SJ]**

[Augustae Vindelicorum, 01 09 1555]

+

Ihs

Pax Christi etc.

Por otras e dado aviso a V.ra Reverentia como llegamos sanos y salvos a 20 de Agosto en esta cibdad de Augusta, y con quanta charidad recebidos de Mons. Rev. mo de Verona. [...]. Ultra desto ocurre avisar a V.ra Reverentia como anteyer se vuo de Roma el despacho y orden de Su Sanctidad para el Rev.mo de Verona se parta luego para Polonia, y assí Su Senoría Rev.ma a hablado con el Rey sobrello. Y pensamos que dentro de ocho dias nos partiremos de Augusta, por no perder este buen tiempo de Settiembre, que aunque por acá es como por allá el Henero, todavía es caminable. Y creo que nuestro viaje no será por Vienna, como allá pensava, sino por la Bohemia y Slesia, por ser más breve y comodo.

Eme mucho maravillado y maravillo de esos Rev.mos de Roma, que an inbiado al Obispo las instrucciones, y en ellas instan que en Polonia no se muestre avaricia ni codicia alguna. Y este aviso es muy superfluo, porque el Papa no le a inbiado hasta agora una minima facultad, como suelen todos los Nuncios Apostólicos llevar, ni tiene mas auctoridad que yo llevo. Y esto superfluo no ay en que exercitar codicias de dineros y ganancias. Y aunque el Obispo está assí muy contento, todavía si allá se piensa que aya de hazer algún bien, parece que no podrá ser grato donde va, si no puede hazerles ninguna gracia, ni absolver uno que sea herético. Y esto supuesto, es de creer que presto será nuestra buelta y

que allá se estará muy poco. E querido dar avisto desto, porque V.ra Reverentia sepa con quanta auctoridad va el Nuncio en Polonia.

[...] Al Rey pienso de hablar antes de la partida y pedirle algunas letras de favor para el Rey de Polonia sobre la fundación de algún collegio en aquel Reyno, y pienso que será fácil de alcançarlas.

Pienso antes de partir escrevir otra vez más largo para Roma. Entretanto, queriéndome escrevir por via cierta, se pueden enderezar las letras a Vienna, porque de allí hay ordinario que las llevará en Cracovia, ó al menos las letras a Messer Francisco Corona, porque él las imbiará con las del Rev.mo Nuncio y vendran seguras y presto.

Non tengo por ésta otro en que mas me alargar, sino que humilmente me encomiendo en las oraciones de V.ra Rev.da Paternidad y de todos esos Padres y Hermanos. Y Nuestro Señor a todos nos tenga en su sancta guardia y protección. Amen. De Augusta, oy primero de Setiembre de 1555. [...].

De V.ra Rev.da Paternidad indigno hijo y siervo en Christo,
Salmerón

**[Alfonso Salmerón SJ
Ignacio de Loyola, SJ generolui]**

[Augsburgas, 1555 m. rugsėjo 1 d.]

Taika Kristuje etc.

Kitur esu pranešęs Jūsų Prakilnybei kaip sveiki ir laimingi rugpjūčio dvidešimtą atvykome į Augsburgą ir su kokia meile buvome priimti Jo Prakilnybės monsinjoro iš Veronos. [...]. Be viso šito noriu pranešti Jūsų Prakilnybei, kad užvakar iš Romos atėjo raštas ir Jo Šventenybės įsakymas Jo Prakilnybei vykti iš Veronos į Lenkiją, taigi jo Maloningoji Prakilnybė kalbėjo su

Karaliumi apie tai¹⁰. Ketiname iš Augsburgo išvykti po savaitės, kad nepraleistume gero rugsėjo oro, kuris čia yra kaip pas mus sausis, tačiau vis dar tinkamas kelionei. Manau, keliausime ne per Vieną, kaip ketinome anksčiau, bet per Bohemiją ir Sileziją, nes taip trumpiau ir patogiau.

Mane labai nustebino ir tebestebina Jų Prakilnybės iš Romos, atsiuntę Vyskupui nurodymus, kuriuose reikalaujama, kad Lenkijoje nebūtų rodomas joks šykštumas ir godumas. Tie nurodymai yra nereikalingi, nes popiežius iki šiol jam nebuvo suteikęs tokių galių, kokias turi visi nuncijai, taigi jis turi ne daugiau galių kaip aš. Tie nurodymai yra nereikalingi dar ir todėl, kad ten nėra iš ko pasipelnyti. Vyskupas tuo yra labai patenkintas, bet jei ten manoma, kad jis galės kažką gero padaryti, tai iš tiesų jis nedaug sugebės nuveikti, negalėdamas suteikti jokios malonės arba atleisti nuodėmių kokiam nors eretikui. Turint tai omeny, galima spėti, kad tenai būsime trumpai ir greitai grįšime. Norėjau pranešti apie tai, kad Jūsų Prakilnybė žinotų, kiek galių turi nuncijus Lenkijoje.

[...] Su Karaliumi ketinu pakalbėti prieš išvykimą ir paprašyti jo rekomendacinio laiško Lenkijos karaliui, kad būtų galima įsteigti kokią kolegiją toje karalystėje, manau, kad bus lengva tai gauti.

Prieš išvykdamas ketinu dar kartą išsamiau parašyti į Romą. O kol kas, jeigu kas nors nori man pasiųsti laiškus patikimu keliu, galima juos nukreipti į Vieną, nes ten yra pašto pasiuntinys, kuris pristatytų

¹⁰ Čia ir kitur minimas karalius – Ferdinandas I Habsburgas (1503–1564), Centrinės Europos monarchas, turėjęs Romos karaliaus bei Vengrijos, Kroatijos ir Slovėnijos karaliaus titulus. Po brolio imperatoriaus Karolio V atsistatydinimo paveldėjo Habsburgų Austrijos žemes (1556) ir tapo Šventosios Romos imperijos imperatoriumi. Buvo vedęs Oną Jogailaitę. Jų dukterys Elžbieta, vėliau Kotryna Habsburgaitės buvo pirmoji ir trečioji Žygimanto Augusto žmonos.

juos į Krokuvą, arba perduoti laiškus Maloningajam Franciskui Koronai, kuris juos išsiųstų kartu su nuncijaus laiškais, ir jie ateitų patikimai ir greitai.

Tuo ir baigiu, neturėdamas nieko daugiau pridurti šiame laiške, tik atsiduodu Jūsų Prakilnybės ir visų Tėvų bei brolių maldų malonei. Ir tegul Viešpats saugo mus visus savo malonėje. Amen. Iš Augsburgo šiandien, 1555 rugsėjo pirmą.

Jūsų Prakilnybės nevertas sūnus ir tarnas
Kristuje,
Salmerónas

2. [Alfonsus Salmerón SJ

**Ignatio de Loyola,
praeposito generali SJ]**

[Varsoviae, 10 10 1955]

[...] Esta escribo deVarsovia, que es una ciudad donde aze residencia la reina Bona, madre del Rei de Polonia. Hemos estado en el camino desde Augusta hasta aquí treinta e dos días sin parar y hemos passado por toda la Bohemia y la Slesia, provincias del Ser.mo Rei de Romanos y gran parte de Polonia. Quedan otros quinze o vinte días de camino hasta la Vilna, que es ciudad principal de Lituania, donde al presente está el Rei. Dexamos atrás a Cracovia, donde mueren de cruel peste.

Después que come[n]çamos entrar en la Polonia, hemos allado tan buen recaudo y comodidad pera el victo y dormir, que creo no ai diferencia de lo que passamos en Hybernia a lo deste reino, por el qual el hombre que ha passado una vez parece que ha purgado y hecho penitencia y satisfacción de todos sus peccados, y ahun ganado indulgencia plenaria: tanta es la incomodidad. Com todas la indulgencias y provisiones que ha hecho el Nunçio, rarissimas

vezes se halla vino que beber, y con dificultad cerveja [sic]. Agua no falta, pero se fuesse buena, como la del Tibre, nos contentáramos más que con la cerveja. De lechos para dormir no digo otro sino que con grandissima dificultad se alleguava un poco de paja pera hechar [sic] sobre la tierra, sin aver ha que yo no me he desnudado, de manera que el Padre nuestro Bobadilla no perdió poco en no le caber la suerte desta peregrinación adornada de tanta policía. Por gracia de nuestro Señor estamos todos sanos, y tengo por cierto que, quando de aquí saldremos, estaremos avezados a sufrir qualquier trabajo y a llevar algo de la Crus de Christo, Nuestro Señor, ó a lo menos a hazer de necesidad virtud. El [sic] bueno ahora es, que los quinze días de camino que nos quedan pera llegar adonde está el Rei, a lo que nos dizen, es diez vezes más áspero y duro, pero en fin sobre mojado lloverá.

Quanto a lo que toca a la religión, entiendo que se ha comenzado espallar [sic] mucho el mal en los nobles deiste Reino y el Rei ha ido dissimulando hasta hora con ellos. Si con él se acabasse el castigo de los hereies y alguna Dieta del Reino pera tal effecto, no se auría hecho poco en esta legación. Después se podrá ver el fructo desta venida. Nuestro Señor nos aiude, que esperança nos da de fructo el grande trabajo de tal peregrinación. Esta Ser.ma Reina ayudará mucho pera esta empreza, sino que pera en buen tempo haze cuenta parterse a Italia. He hablado un poco con Su Alteza, y penso otra vez hablarla a solas e proponerla un colegio en este Reino, como sería en Cracovia, etc. Dentro de tres días o quatro partiremos de aquí. [...].

[**Alfonso Salmerón SJ**

Ignacio de Loyola, SJ generolui]

[*Varšuva, 1555 m. spalio 10 d.*]

[...] Šią laišką rašau iš Varšuvos, kur reziduoja karalienė Bona, Lenkijos karaliaus motina. Iš Augsburgio miesto iki čia keliavome trisdešimt dvi dienas be sustojimo ir pervaziavome visą Bohemiją ir Sileziją, Romos imperijos karaliaus provincijas, ir didžiąją dalį Lenkijos. Liko penkiolika ar dvidešimt dienų kelio iki Vilniaus, pagrindinio Lietuvos miesto, kur šiuo metu yra karalius. Pravažiavome Krokuvą, kur žmonės miršta nuo žiauraus maro.

Kai įvažiuojame į Lenkiją, mėgavomės tokia valgio ir gulto prabanga, kuri niekuo nesiskiria nuo mūsų patirtos Airijoje¹¹. Vienąsyk tai išgyvenęs, žmogus yra išpirkęs savo kaltes, atlikęs atgailą ir net gavęs visuotinius atlaidus – tokio masto yra šie nepatogumai. Nors mums netrūksta Nuncijaus indulgencijų ir esame daug kuo aprūpinti, labai retais atvejais galime rasti vyno ir sunkiai alaus. Vandens pakanka, bet jei jis būtų toks geras kaip Tiberio upės, juo būtume labiau patenkinti negu alumi. Apie gultus pasakysiu tik tiek, kad vos galima rasti truputį šiaudų pasikloti ant žemės. Aš prieš miegą nenusirengiu. Tad kunigas Bobadilla nieko neprarado, neišvykdamas į šią švara spindinčią piligriminę kelionę¹². Dievo malone mes visi esame sveiki ir aš esu tikras, kad kai išvyksime iš čia, mes būsimė pasiruošę iškęsti bet ką, ir nešti nors dalį Kristaus, mūsų Viešpaties, kryžiaus, arba tas vargas bus mus bent jau užgrūdinęs. O smagiausia,

¹¹ Kaip Pauliaus III pasiuntinys Salmerónas 1541–1542 m. lankėsi Škotijoje ir Airijoje.

¹² Jėzuitas Mikalojus Alfonso de Bobadilla (Nicolaus Alfonso de Bobadilla, 1507–1590) iš pradžių buvo numatytas kaip pasiuntinys ir Lippomano padėjėjas, bet į šią misiją neišvyko.

kad, kaip mums sako, likusios penkiolika dienų kelio iki ten, kur reziduoja karalius, yra dešimt kartų sunkesnės negu buvusios, bet mes pirmą krikštą jau gavome.

Dėl religijos, tai suprantu, kad blogis ėmė skleistis tarp šios karalystės kilmingųjų, o karalius į visa tai žiūri pro pirštus. Jeigu su juo [karaliumi?] baigtųsi ta eretikų rykštė ir [būtų sušauktas koks nors?] seimas tam tikslui pasiekti, būtų ne menki šios misijos rezultatai¹³. Vėliau bus galima pamatyti šio atvykimo vaisius. Tegul Dievas mums padeda, nes šios piligriminės kelionės vargai leidžia viltis, kad ne veltui kentėjom. Jos Didenybė Karalienė daug padės tuo reikalu, tik gaila, kad šiuo palankiu laiku ji ruošiasi išvykti į Italiją. Kalbėjau su Jos Didenybe ir ketinu dar kartą su ja pasikalbėti vienas ir pasiūlyti įsteigti kolegiją šioje karalystėje, kai bus Krokuvoje, etc. Už trijų ar keturių dienų išvyksime iš čia. [...].

3. [**Alfonso Salmerón SJ**

**Ignatio de Loyola,
praeposito generali SJ]**

[*Vindobona, 01 01 1556*]

+
Ihs

Gratia et pax Domini Nostri Jesu Chirsti sit semper nobiscum. Amen.

Porque por otra parte tengo scritto a V.ra Reverentia mi buelta de Polonia hasta Vienna, de donde scrivo la presente, y pienso que V.ra Reverencia la recibirá tanto presto como ésta, todavía me a parecido de avisar de nuevo del successo de las cosas passadas y presentes. Llegados que fuimos en Vilna a 28 de Ottobre del 1555, se

¹³ Šis sakinyt nėra visiškai aiškus.

hizo la enbaxada al rei, y también se uvo la respuesta poco sabrosa, ni correspondiente a los tantos trabajos que en la legatión se avían çufrido y çufrían cada día, porque se resolvía el rei en que su reyno no llevaba remedio sino por una de dos vías: o por vía del concilio universal, el qual en tales tiempos de tan poca paz no es congregable, o por vía de concilio national, el qual en la Iglesia Cathólica nunca se hizo para definir las controversias de la fe. Assí que assomando esto él y atteniénendose a estas dos vías, no parece que las cosas del reyno puedan tomar algún assiento bueno en la religión, por estar la nobleza dél [sic] quasi toda corrompida destas novedades.

Después desto se an hecho algunos otros razonamientos con el rey y con algunos otros señores cathólicos, y hállanse tan cerradas las puertas para hazer algún fructo, que a todos nos a dado harto trabajo y desconsolación. Assimismo hablando con un secretario del rey, amigo nuestro, sobre el assunto de algún collegio en el reyno para ayuda de la religión, hallé no solamente difficultad, como a mí me parecía, mas aun impossibilidad para ello, stando las cosas como están, porque aquello poco que avía de religiones, en gran parte se va deshaziendo y los nobles van ocupando las rentas y bienes, dissimulando a quien tocca corregir semejantes errores, immo las cosas van de arte, que a los obispos no faltan señores temporales que se les atreven a tomarles sus tierras y castillos, sin que se les pueda resistir o contradézir por vía de razón o justicia. Contra los herejes ningún obispo puede proceder en sus diócesis y assí creçen los males y zizanias cada día, y de todos estos males se creen ser causa los malos consejeros, que nunca faltan a los grandes señores, los quales prevaleçen en auctoridad y número.

Viendo esto el nuncio, fâçilmente se volviera luego en Italia, si para ello uviera primero avido liçençia de su Sanctidad; pero por la decençia de la cosa y por dexar primero passar estos grandissimos fríos que reynan en este settentríon, que no dan lugar al poder caminar en este tiempo, ale pareçido primero dar parte a Su Sanctidad y después de averlo hecho por letras duplicadas, quiso también hazerlo imbiando una persona prinçipal de su casa, para que a bocca allá refiera lo que buenamente no se deve ni se puede escrevir. A esta persona un día antes que partiesse de Vilna, le pareció que, pues acá no avía más que hazer ni avía más speranza de fructo, y aviendome yo offreçido a predicar al rey en italiano, no parece que lo quisiessen, y viendo [59v] que specialmente Jofre y yo andávamos indispuestos y mal sanos de la crudeza y intemperie del ayre y mutación de los alimentos, le pareció, digo, que yo viniessse en conpañia de la persona que mandava al papa, y que yo viniessse también a Roma a referir a Su Sanctidad el successo de las cosas y demandar grata liçençia para la buelta del obispo, y assí sponte et proprio motu, sin yo saberlo, me hizo entender esto y que me apparejasse para tornar en Italia. Yo le fui a hablar diziendo como Su Sanctidad me avía a bocca dado esta obediencia de tener conpañia a Su Señoría Rev.ma y que holgava de cumplirla, y que no mirasse a lo que se çufría, porque para esto se venía, y que su Señoría Rev.ma y toda su casa çufría hartas descomodidades, y que en tanta conpañia era façil de çufrirlas, pues que solatium est miseris socios habere poenarum. Me respondiò que él conoçía bien mi voluntad, pero que, pues no se hazía nada ni avía speranza alguna ni pensava que se podría servir de mí, no le quería verme más padeçer, porque si él pensasse que realmente en algo le uvies-

se de servir mi estada, en ninguna manera me permitiría tornar, aunque en ello supiese que avía de morir, pero, pues que allá no avía en que entender [y por] acá en Italia avía mucho, que me tornase con la benedición de Dios Nuestro Señor. Yo entonces acepté con condición que sobrello escribiesse a Su Sanctidad y a V.ra Reverentia. El fué contento dello, y assí me dió una letra para V.ra Reverencia, la qual yo tengo a par de mí; y también dió orden al que mandava al papa, para que refiriesse a Su Sanctidad como, por no tener más menester mi persona, me avía dado liçençia y me inbiava con él para a bocca referir y confirmar a Su Sanctidad todo lo que el otro le refiriría. Y assí el día de Sancto Andrés, después de aver estado en la corte del rey de Polonia 33 o 34 dias, nos partimos, y en 24 giornadas emos llegado en Vienna, donde llegamos a 23 de Dezienbre.

Emos padecido tanto por el camino, y specialmente yo del frío en los pies, que tengo los dedos del pie derecho medio muertos y stúpidos, y otros dolores y trabajos, que me pareció de estar todo el cuerpo como un libro desenquadrado, y assí me e hallado impotente de passar adelante. Y con parecer del que inbía el obispo al papa, como por parecer de los hermanos, eme quedado aquí para restaurarme y rehazarme. Y estoy en manos de médico y çurujano al presente, y se spera que lo de los pies no será cosa peligrosa. Y en lo que yo faltare de llegar a Roma delante de Su Santidad, lo supllirá a bocca la persona que allá va y dirá a bocca a Su Santidad la causa de mi quedada aquí. También en este tiempo que estaré aquí procuraré de haver mi balixia [sic], la qual hasta agora no es venida desde Augusta, donde está. Y esperaré a Jofre, el qual dexé en Vilna un poco flacco de una tosse grande y fiebres, que avía tenido, pero le dexé mejorado y

sin fiebre; y por verle tan flacco, no me atreví a traerlo conmigo, por ser el viaje y hosterías y comodidades que se hallan tales, que requieren hombres de hierro. Pero antes que me partiesse entendí que presto avía de partir un gentilhonbre de la reyna para el rey de Romanos, y que con él se podría imbiar Jofre, como se rehiziesse en fuerças y estuviesse para ponerse en viaje.

[...] Y para esto ayudaría dezir que por orden del obispo de Verona yo soy aquí venido, y que tornándome a llamar, bolviera a Polonia, donde se hiziesse dieta del reyno, que será diez o doze jornadas de aquí, porque el obispo esto avía hecho en Vilna al tiempo de mi partida, aunque después en secreto me hizo saber que llegasse a Roma si quisiesse como arriva e[ll] escrito. No sé si para impedir esto cumplirá que yo parta de aquí y me buelva en Italia. Y hasta que tenga respuesta de V.ra Reverentia no me a pareçido de moverme de aquí, principalmente por hallarme cansado y necessitado de reposo. Pero en todo me remitto a la providencia de Nuestro Señor y a la sancta obediencia.

[...] Y porque al presente ésta no es para otro, cesso, rogando a V.ra Reverentia instantemente que quiera las cosas de Polonia tenerlas por secretas y occultas, sin comunicarse a cardenales ni a otros fuera de casa, porque aunque yo no aya scrito todo lo que passa, que es mucho más desto, como a su Sanctidad sola se an de referir, todavía el obispo de Verona me ordenó espressamente que no quisiesse dar parte dellas a ningún obispo ni cardenal, porque quedando él en aquel reyno por algún poco de tiempo, no faltaría quien de allá de Roma lo escribiesse en Polonia y pusiesse en peligro de la vida su persona. Assimismo, lo que escribo del nuncio que viene al rey de Romanos, no parece cosa comunicable fuera de casa; solamente se

puede dezir como e venido a Vienna por orden del nuncio apostólico Veronense y que estoy aquí por su orden, y que las cosas de Polonia se resuelven o en concilio general ecuménico, o en concilio national, cosas impossibles al presente, ni concessibles quanto a lo del national; y que an escrito y referido al papa para aver liçençia para la respuesta.

Por ésta no digo otro, sino que desseo que con toda brevedad V.ra Reverentia me avise de lo que ordena que deva de hazer, porque con la gracia de Nuestro Señor lo cumpliré, y él por su infinita bondad y misericordia guarde y conserve a V.ra Rev. da Paternidad con toda la Compagnia en su sancta gracia. Amen. Oy primero de Henero de 1556.

De V.ra Rev. da Paternidad indigno hijo y
siervo en Christo.
Salmerón

[**Alfonsas Salmerónas SJ**

Ignacui de Loyolai, SJ generolui]

[*Viena, 1556 m. sausio 1 d.*]

Tegul Mūsų Jėzaus Kristaus taika ir ramybė būna su Jumis. Amen.

Nors kitur esu rašęs Jūsų Prakilnybei, kad grįžtu iš Lenkijos iki Vienos, iš kur dabar šitą laišką ir rašau, manau, kad šią žinią Jūsų Prakilnybė gaus kuo greičiausiai. Taip pat man atrodo reikalinga pranešti, kaip sekėsi reikalai. 1555 metų spalio 28 dieną atvykę į Vilnių pranešėme apie tai Karaliui, bet iš jo gavome nelabai malonų atsakymą, neatitinkantį diplomatinėje misijoje nuveiktų darbų, dėl kurių kentėjome diena iš dienos. Karalius teigė, kad karalystė neturi jokių priemonių mūsų pasiūlymams įgyvendinti, išskyrus du būdus: arba visuotinį susirinkimą, kuris nebūtų labai tinkamas tokiais neramiais laikais;

arba tautos susirinkimą, kuris niekad nebuvo rengtas Katalikų Bažnyčioje tikėjimo ginčams spręsti. Taigi Karaliui laikantis minėtų dalykų, neatrodo, kad tikėjimo reikalai galėtų gerai klostytis karalystėje, nes beveik visa diduomenė apsikrėtusi šiomis naujovėmis.

Paskui buvo įvairiai samprotaujama su Karaliumi ir kitais ponais katalikais, tačiau, regis, visos pastangos ir bandymai, kurių dėta tiek daug, neduos jokių vaisių, nes durys, į kurias beldėmės, buvo užvertos. Kalbėdami su Karaliaus sekretoriumi, mūsų draugu¹⁴, apie kolegijos, padėsiančios palaikyti tikėjimą karalystėje, reikalus, susidūrėme ne tik su sunkumais – man pasirodė, kad esant tokiai situacijai, jos tiesiog visiškai neįmanoma įsteigti. Nes tas truputis tikėjimo, kuris ten buvo, pamažu nyksta ir kilmingieji grobia rentas bei gėrybes sau. Tie, kurie turėtų taisyti panašius nusižengimus, to negali daryti. Taip reikalai ir klostosi. Netruksta pasauliečių ponų, kurie drįsta iš vyskupų atimti jų žemes ir pilis, jiems niekas negali pasipriešinti sveiku protu ir teisybe. Prieš eretikus nė vienas vyskupas negali panaudoti jokių galių savo diecezijoje, ir taip blogis ir piktžolės vis auga ir veši. Viso to priežastis – nevykę patarėjai, kurių niekada netrūksta didiems ponams, pirmąją valdžia ir skaičiumi.

Tai matydamas, nuncijus lengvai būtų galėjęs grįžti į Italiją, jei tik būtų gavęs jo Šventenybės leidimą, bet liko dėl padarumo ir pirmiausia dėl to, kad palauktų, kol baigsis tie nepaprasti šalčiai, kurie spigina tame Rytų užkampyje. Užėjus šalčiui, darosi neįmanoma leisti į kelionę. Jis nutarė pirmiausiai apie tai pranešti Jo Šventenybei ir, išsiuntęs laišką dviem kopijomis, nusprendė dar nusiųsti savo namų didiką, kad tiesiai iš lūpų į lūpas perduotų tai, kas ne-

¹⁴ Čia tikriausiai minimas Martynas Cromeris.

parašoma ir negali būti parašoma¹⁵. Dieną prieš [šiam žmogui] išvykstant iš Vilniaus, jam pasirodė, kad tenai nebėra kas daryti ir nebereikia tikėtis jokių vaisių. Aš Karaliui buvau pasisiūlęs pamokslauti itališkai. Neatrodė, kad jie būtų to norėję. Matant, kad Chofrès¹⁶ ir mano sveikata pablogėjo nuo oro atšiaurumo ir darganos bei kitokio maisto, buvo nuspręsta, jog ir man reikia išvykti su tuo siunčiamu pas Šventąjį Tėvą žmogumi, kad grįžčiau į Romą ir nušviesčiau jo Šventenybei susidariusią padėtį ir paprašyčiau malonaus leidimo sugrįžti vyskupui. Taip *sponte et proprio motu* man buvo leista suprasti, kad grįžčiau į Italiją. Aš pradėjau pasakoti, kad Jo Šventenybė man liepė klusniai palaikyti draugiją vyskupui ir būti jam ištikimam ir kad man buvo džiugu atlikti tą pareigą, nors ir daug teko iškentėti, nes tam ir atvykau čia. Visi vyskupo namai taip pat kentėjo didelius nepatogumus, bet tokioje draugijoje buvo lengva visa tai pakelti, nes *solatium est miseris socios habere poenarum*¹⁷. Jis man atsakė, kad gerai pažino mano valią, tačiau nieko nedarė ir nesitikėjo, kad galėčiau kuo nors padėti, jis nenorėjo manęs matyti dar labiau kenčiančio, nes jei jis būtų ma-

¹⁵ Giacomą Livrieri Lippomanas iš Vilniaus pas popiežių su žiniomis pasiuntė 1555 m. lapkričio 25 d., žr. tos dienos A. Lippomano laišką Pauliui IV, *Acta nuntiatuariae Poloniae*, op. cit., 93.

¹⁶ Čia minimas Chofrè – Godfridas Cervati (apie 1530–1593) – jėzuitas nuo 1553 m., lydėjęs Salmeroną misijoje į Vilnių.

¹⁷ „Vargšus kentėjime guodžia draugija.“ Gali būti, kad laiško autorius čia cituoja šį posakį pagal savo amžininko, mokslininko ir retorikos teoretiko, Prancūzijoje veikusio italo Julijaus Cezario Scaligerio (Della Scala, 1484–1558) veikalą *Exotericarum exertitationum de subtilitate ad H. Cardanum* (Paryžius, 1537), kuriame šis posakis pavartotas. Scaligeris buvo aristotelinės retorikos šalininkas, aštriai polemizavęs su kai kuriais humanistais, ypač Erazmu Roterdamičiu. Tačiau iš esmės sentencija yra antikinės kilmės. Antikoje dažniau pasitaiko šiek tiek kitoks jo variantas (*gaudium est miseris socios habere poenarum*).

neš, kad galiu kuo nors pasitarnauti, jokių būdu man nebūtų leidęs grįžti, net jei būtų žinojęs, kad ten reikės mirti. Italijoje yra daug kas nuveikti, todėl su mūsų Dievo palaiminimu jis mane gražino atgal. Aš sutikau su ta sąlyga, kad apie tai būtų parašyta jo Šventenybei ir Jūsų Prakilnybei. Jam tas patiko, ir jis man įdavė kitą laišką Jums, kurį turiu su savimi. Taip pat davė įsakymą, kuriame nurodė, kad kreipčiausi į Jo Šventenybę, nes mano asmuo jam nebėra reikalingas. Davė leidimą ir išsiuntė su juo, kad tiesiogiai perduočiau ir patvirtinčiau jo Šventenybei viską, kas jam buvo sakyta. Taigi šv. Andriejaus dieną, išbuvęs Lenkijos karaliaus rūmuose trisdešimt tris ar trisdešimt keturias dienas, mes iškeliavome ir per dvidešimt keturias paras atvykome į Vieną, kurią pasiekėme gruodžio dvidešimt trečią.

Kelyje labai kentėjome, ypač aš dėl kojų šalimo. Mano dešinės pėdos pirštai pusiau apmirę ir keisti, o dar kiti skausmai ir reikalai. Atrodė, visas kūnas – tai neįrišta knyga. Todėl tapau neįgalus keliauti toliau. Ir mane siuntusio Šventajam Tėvui vyskupo nuomone, kaip ir brolių nuomone, likau čia atsigauti ir sustiprėti. Šiuo metu esu gydytojo ir chirurgo rankose, ir tikimasi, kad mano kojoms nebus nieko rimta. O jei aš negalėsiu nuvykti į Romą pas Jo Šventenybę, mane pavaduos žmogus, kuris nuvyks tenai ir tiesiogiai paaiškins Jo Šventenybei mano pasilikimo čia priežastis. Taip pat per tą laiką, kol būsiu čia, pasistengsiu gauti savo lagaminą, kuris iki šiol dar neatkeliavo iš Augsburguro, kur ir yra. Ir palauksiu Chofrès, kuris liko Vilniuje, kamuojamas didelio kosulio ir peršalimo, kurį ten pasigavo. Palikau jį besiveikstantį ir be karščio, tačiau matydamas tokį silpną nedrįsau pasiimti su savimi, nes kelionė ir užėigos bei patogumai yra tokie, kad reikalauja būti geležiniu žmogumi. Iš-

keliaudamas supratau, kad pas Romos karalių greitai turi išvykti karalienės dvariškis, tad Chofrę būtų galima išsiųsti su juo, jei jis būtų pasveikęs ir pasirengęs vykti į kelionę.

[...] Ir būtų naudinga pridurti, kad Veronos vyskupo įsakymu esu atvykęs čia, bet jei vėl mane pakviestų, grįžčiau į Lenkiją, jei būtų sušauktas karalystės seimas. Kelionė truktų dešimt ar dvylika parų. Mat vyskupas taip buvo nusprendęs Vilniuje man išvykstant, nors paskui slapčia pranešė, kad vykčiau, jei norėčiau, į Romą, kaip pirmiau yra parašyta. Nežinau, ar norint sutrukdyti šį planą, derėtų man išvykti iš čia ir grįžti į Italiją. Tad kol negausiu atsakymo iš Jūsų, nemanau, kad man reikėtų judintis iš čia. Pagrindinė priežastis būtų nuovargis ir poreikis pailsėti. Bet visu kuo atsiduodu mūsų Aukščiausiojo Apvaizdai ir šventam klusnumui.

[...] Nebesant vietos laiške, baigiu maldaudamas Jūsų Malonybės, kad sužinotus dalykus apie Lenkiją laikytumėte paslapyje, nekalbėdami apie tai nei kardinolams, nei kokiems kitiems svetimiesiems, kadangi, nors aš ir neparašiau visko, kas

vyksta, būtų galima nepalyginamai daugiau pasakyti ir daug ką turėčiau pranešti Jo Šventenybei, Veronos vyskupas man griežtai įsakė, kad nesidalyčiau naujienomis su jokiais kardinolais ir vyskupais, nes, vyskupui tam tikrą laiką būnant toje karalystėje, netrūktų tokių, kurie jam rašytų iš Romos į Lenkiją ir taip sukeltų pavojų jo asmeniui ir gyvybei. Taip pat tai, ką rašau apie pasiuntinį, keliaujantį pas Romos karalių, turi būti laikoma paslapyje. Tegalima paminėti, kad atvykau į Vieną Veronos vyskupo įsakymu. Lenkijos reikalai sprendžiami ekumeniniame konsiliume arba tautos susirinkime. Kol kas net tautos susirinkimo surengti neįmanoma, tačiau [jie] jau parašė Popiežiui prašydami leidimo ir laukia atsakymo.

Šitame laiške nieko daugiau nepranešu, tik prašau, kad Jūsų Prakilnybė trumpai man praneštų, ką reikėtų daryti, ir aš su mūsų Aukščiausiojo pagalba tai įvykdyčiau. Dievas tesaugo.

Jūsų Prakilnybės nuolankus sūnus ir tarnas
Kristuje,
Salmerónas

THE FIRST JESUIT IN VILNIUS:

THE LETTERS OF ALFONSO SALMERÓN TO IGNATIUS OF LOYOLA

Dainora Pociūtė, Carmen Caro Dugo

S u m m a r y

The publication focuses on the visit of the Spanish Jesuit Alfonso Salmerón (1515–1585) in Vilnius in the late 1555. The visit of the first Jesuit in Vilnius lasted one month from October the 28th to the end of November. It was the first visit of the member of the Society of Jesus in the Grand Duchy of Lithuania during which the possibilities to open the first Jesuit College in the region were tested. Salmerón came to Vilnius as the attendant of the Papal nuncio Aloisio Lippomano (1496–1559) who in the same year was delegated to the official nunciature to Poland and Lithuania. The details of Salmerón's visit were

discussed in the three surviving letters of Salmerón to his close friend Ignatius of Loyola (1491–1556), the founder and the Superior General of the Society of Jesus. Two of them were written before the arrival in Vilnius from Augsburg (September 1) and Warsaw (October 10), the third one was sent from Wien (on January the 1st, 1556) after the visit to the Capital of the Grand Duchy. Though in the first two letters the possibility of establishing the Jesuit College in Vilnius was expressed quite positively, the situation was changed after the visit to Vilnius and the conversation with the King of Poland and the Grand Duke

of Lithuania Sigismundus Augustus. In the third letter to Lojola, Salmerón rejected the possibility of opening the College because of the situation in the state where he noted very strong inclination of the local nobility to protestantism (“heresy”).

Gauta 2008 10 01

Priimta publikuoti 2008 11 04

The three Spanish letters of Salmerón to Loyola provide many other interesting details about the religious context of Poland and Lithuania in the middle of the 16th century and the Jesuit Counter-Reformation politics in the region.

Autorių adresai:

Vilniaus universitetas
Lietuvių literatūros katedra
Universiteto g. 5, LT-01513 Vilnius
El. paštas: dainora.pociute@flf.vu.lt

Vilniaus universitetas
Romanų kalbų katedra
Užsienio kalbų institutas
Universiteto g. 5, LT-01513 Vilnius
El. paštas: karmencaro@yahoo.com